

Κείμενο Ομιλίας Κιτροέφ

Όσο μικρό σε μέγεθος είναι το κύπελλο που αθλοθέτησε ο Μισέλ Μπρεάλ και κέρδισε ο Σπύρος Λούης με τη νίκη του στους πρώτους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες, τόσο μεγάλη είναι η συμβολική του αξία και για τη νεότερη ιστορία του παγκόσμιου αθλητισμού και του θεσμού των Ολυμπιακών Αγώνων, αλλά και για την ελληνική ιστορία γενικότερα.

Πρώτα απ' όλα βέβαια, να υπογραμμίσουμε πως η έμπνευση του Γάλλου φιλόλογου και ελληνιστή Μπρεάλ να δημιουργηθεί αυτό το νέο άθλημα –ο μαραθώνιος δρόμος– αντιπροσωπεύει, μαζί με την ιδέα της αναβίωσης των Ολυμπιακών του βαρώνου Πιέρ ντε Κουμπερτέν, τη δύναμη που ασκούσε η αρχαιοελληνική κληρονομιά και παιδεία στη γαλλική διανόηση στα τέλη του 19ου αιώνα. Ο μαραθώνιος του Μπρεάλ και οι Ολυμπιακοί του Κουμπερτέν αποτελούν δημιουργικές προσαρμογές του αρχαιοελληνικού πνεύματος που επινόησε η Γαλλία, η μεγάλη ηττημένη του γαλλοπρωσικού πολέμου, προσπαθώντας να βρει μορφές αδελφοσύνης και συνεργασίας ανάμεσα στα έθνη σε μια εποχή οξυμένων αντιπαραθέσεων. Δίπλα τους βέβαια, συμβάλλοντας εξίσου σ' αυτές τις αξιόλογες προσπάθειες, ήταν και ο λόγιος και στοχαστής Δημήτριος Βικέλας.

Η συμβολή του οράματος του Μπρεάλ στην ιστορία του παγκόσμιου αθλητισμού πιστοποιείται από την εκτεταμένη διάδοση που έχει τη σημερινή εποχή ο μαραθώνιος δρόμος. Αυτή η διαδρομή από το πεδίο της μάχης του Μαραθώνα

μέχρι την Πνύκα, που πολλές πηγές αναφέρουν πως κάλυψε ο Φειδιππίδης, επαναλαμβάνεται από χιλιάδες δρομείς στους πάνω από 500 επίσημους μαραθώνιους που γίνονται κάθε χρόνο σ' ολόκληρο τον κόσμο, στους οποίους συμμετέχουν άνδρες, και με αρχή το μαραθώνιο της Βοστώνης το 1972, και γυναίκες. Πρόκειται για το πιο δημοφιλές άθλημα δρόμου και το μοναδικό άθλημα με όνομα που παραπέμπει σ' ένα πραγματικό ιστορικό γεγονός – μια μάχη που συνέβαλε, όπως σημειώνουν πολλοί κλασικιστές, στην επικράτηση της δημοκρατικής Αθήνας απέναντι στο αυταρχικό σύστημα της Αρχαίας Περσίας.

Ωστόσο, τις παραμονές των Ολυμπιακών της Αθήνας το 1896, κανένας δεν μπορούσε να φαντασθεί πως η ιδέα να συμπεριληφθεί μαραθώνιος δρόμος στο πρόγραμμα των Αγώνων θα είχε τόσο μεγάλη επιτυχία. Γι' αυτό άλλωστε σκέφθηκε ο Μπρεάλ να αθλοθετήσει και αυτό το κύπελλο. Ο Κουμπερτέν, σχεδιάζοντας αγώνες που θα απηχούσαν όσο το δυνατόν αυτούς της Αρχαίας Ολυμπίας, είχε προτείνει οι νικητές σε κάθε άθλημα να βραβεύονται με ασημένιο μετάλλιο και κλαδί ελιάς, και οι δεύτεροι με χάλκινο μετάλλιο και κλαδί δάφνης – υπήρχαν και διπλώματα τα οποία δόθηκαν τότε. Παρ' όλα αυτά, η απονομή του κυπέλλου στον νικητή του μαραθώνιου έγινε δεκτή από τον Κουμπερτέν ακριβώς επειδή και ο ίδιος ανησυχούσε για το εάν θα είχε αυτό το άθλημα ευρεία συμμετοχή. Αργότερα, προστέθηκε κι ένα ακόμα βραβείο για τον νικητή, που αθλοθέτησε ο καθηγητής Σπυρίδων Λάμπρος.

Εδώ όμως θα πρέπει να αναγνωρίσουμε και τη συμβολή του ελληνικού κοινού και του ελληνικού αθλητικού κόσμου στο να υλοποιηθεί η πρόταση του Μπρεάλ. Ο Γάλλος διανοούμενος γνώριζε για τη μάχη του Μαραθώνα και για τους αγώνες που γίνονταν εκεί στην αρχαιότητα με βραβείο ένα ασημένιο κύπελλο –«φιάλη», όπως την έλεγαν– μόνο από τις ιστορικές πηγές. Δεν ήξερε, δηλαδή, πως ο Μαραθώνας απείχε από την Αθήνα 42 περίπου χιλιόμετρα, απόσταση πολύ μεγαλύτερη από αυτήν που κάλυπτε τότε ένα συνηθισμένο άθλημα δρόμου. Στα αγωνίσματα στίβου, στο πρόγραμμα των αγώνων του 1896, ο μεγαλύτερος αγώνας ήταν τα 1.500 μέτρα, ενώ ο δρόμος των 10.000 μέτρων, η μεγαλύτερη απόσταση για δρομείς με εξαίρεση τον μαραθώνιο σήμερα, συμπεριλήφθηκε για πρώτη φορά στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1912 στη Στοκχόλμη. Και όμως, επειδή ακριβώς ο αγώνας παρέπεμπε σε ένα τόσο σημαντικό γεγονός της ελληνικής ιστορίας, θεωρήθηκε ως το κατ' εξοχήν ελληνικό άθλημα και πολλοί Έλληνες αθλητές άρχισαν να προπονούνται με την ελπίδα να συμμετάσχουν στον πρώτο Ολυμπιακό μαραθώνιο εκπροσωπώντας την Ελλάδα.

Ο πρώτος επίσημος μαραθώνιος δρόμος έγινε στην Αθήνα στις αρχές Μαρτίου του 1896 στο πλαίσιο των Πανελληνίων Αγώνων, όπου έγινε η επιλογή των Ελλήνων που θα συμμετείχαν στους Ολυμπιακούς. Έγινε όμως κι ένας δεύτερος δοκιμαστικός μαραθώνιος τις παραμονές των Αγώνων, λόγω του πολύ μεγάλου αριθμού των υποψήφιων Ελλήνων δρομέων. Γράφτηκαν μάλιστα 85 δρομείς, εντυπωσιακός αριθμός την εποχή εκείνη, τελικά όμως συμμετείχαν 38 αθλητές, που είναι κι αυτός σημαντικός αριθμός. Σ' εκείνο τον αγώνα τερμάτισε 5ος κάποιος

άγνωστος, ονόματι Σπύρος Λούης, ο οποίος επιλέχθηκε μαζί με άλλους ως μέλος της Ελληνικής ομάδας για το μαραθώνιο.

Όταν έφθασε η ημέρα του μαραθωνίου, οι ελληνικές προσδοκίες είχαν κορυφωθεί – ο μαραθώνιος ήταν η τελευταία ευκαιρία να πάρει η Ελλάδα πρωτιά σε άθλημα του στίβου. Ο αγώνας έγινε την τελευταία ημέρα των αγωνισμάτων. Η εκκίνηση δόθηκε λίγο πριν τις 2 το μεσημέρι στον τύμβο του Μαραθώνα. Ήταν Παρασκευή 29 Μαρτίου με το παλιό ιουλιανό ημερολόγιο (10 Απριλίου με το σημερινό), κι είχε συννεφιά και κρύο σχετικά για την εποχή εκείνη. Στο πρώτο μισό του αγώνα, οι Έλληνες, γνωρίζοντας κάπως καλύτερα τη διαδρομή, έτρεξαν συγκρατημένα, αλλά μετά το Πικέρμι και ιδίως μετά το Χαρβάτι, όπου αρχίζει η μεγάλη ανηφόρα, έφθασαν τους προηγούμενους. Στο 34ο χιλιόμετρο, ο Λούης πέρασε πρώτος, περνώντας τον Αυστραλό Έντουϊν Φλακ, ενώ ακολουθούσε και ο Χαρίλαος Βασιλάκος που θα τερμάτιζε τελικά δεύτερος.

Ο Λούης διατήρησε την πρωτοπορεία και, όπως περιέγραψε κι ο ίδιος, τραγουδούσε μέσα του τον εθνικό ύμνο για να δώσει ρυθμό στο βηματισμό του. Η είσοδός του στο Παναθηναϊκό στάδιο δημιούργησε ασυγκράτητο κύμα ενθουσιασμού και μέσα στις επευφημίες του πλήθους οι δύο πρίγκηπες άφησαν τις θέσεις τους στο χώρο των επισήμων για να τρέξουν δίπλα στον Λούη όπως έκοβε το νήμα και να τον συνοδεύσουν στον βασιλιά που τον χαιρέτησε λέγοντάς του πως η νίκη του τιμούσε το έθνος. Την άλλη μέρα, σε ειδική τελετή απονομών για τους νικητές στο Στάδιο, ο Λούης έλαβε το μετάλλιο και το κύπελλο που αθλοθέτησε ο Μπρεάλ.

Μάρτυρας αυτών των σκηνών ήταν ο Κουμπερτέν – ο Μπρεάλ δεν είχε μπορέσει να ταξιδεύσει στην Αθήνα. Λίγα χρόνια αργότερα, ο αναβιωτής των Ολυμπιακών Αγώνων σημείωνε στα απομνημονεύματά του πως εκείνες οι σκηνές του τερματισμού του Λούη αποτελούσαν μοναδική εμπειρία που θα του έμενε αξέχαστη.

Πράγματι, η νίκη του Λούη δεν ήταν μονάχα μια μεγάλη στιγμή για τα ελληνικά χρώματα. Σύμφωνα με τον κορυφαίο μελετητή των Ολυμπιακών Αγώνων και καθηγητή στο πανεπιστήμιο του Σικάγο, John MacAloon, ο τερματισμός του μαραθωνίου του 1896 –εκείνες ακριβώς οι σκηνές που θα έμεναν αξέχαστες στον Κουμπερτέν– αποτέλεσε μια ύψιστη στιγμή κοινής συλλογικής εμπειρίας με τον Λούη στον ρόλο της ηρωικής μορφής που όλοι θαυμάζουμε. Έτσι, δόθηκε στους Ολυμπιακούς του 1896 μια επική και μεταφυσική διάσταση, που έβαλε τα θεμέλια για να αποκτήσουν αυτοί οι αγώνες την αίγλη και το νόημα που τους έκανε τελικά το σημαντικότερο αθλητικό γεγονός της συγχρονης παγκόσμιας ιστορίας.

Κλείνοντας, θα ήθελα να αναφερθώ σε μια άλλη σημαντική διάσταση του συμβολισμού του κυπέλλου κέρδισε ο Σπύρος Λούης. Με την πάροδο του χρόνου, το κύπελλο ξεχάστηκε απ' όλους, εκτός από τους απογόνους του Σπύρου Λούη που το φύλαξαν για πολλές δεκαετίες, στις οποίες η Ελλάδα έζησε πολέμους, ξένη κατοχή και μεγάλες κοινωνικές αναταραχές. Παρ' όλα αυτά, κατόρθωσαν να συντηρήσουν και να προστατεύσουν αυτό το κύπελλο που συμβολίζει τη σύνδεση της σύγχρονης

Ελλάδας με τον Κλασσικό της πολιτισμό και τη σημασία του αρχαίου αθλητικού πνεύματος για τη σημερινή κοινωνία. Φυλάσσοντας το κύπελλο, η οικογένεια Λούη έδειξε πόσο οι Έλληνες τιμούν αυτές τις αξίες. Τους ευχαριστούμε, και χαιρετίζουμε την πρωτοβουλία του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος να αναλάβει την ευθύνη για την προστασία και την προβολή ενός κυπέλλου που αποτελεί εθνικό μας κειμήλιο.